

JOKAPÄIVÄINEN TEKNOLOGIAMME ICON-LEHDEN ”SUOMI-NUMERO”

Petri Paju

ICON. Journal of the International Committee for the History of Technology. Volume 16, 2010. Special Issue Technology in Everyday Life. Guest Editor Timo Myllyntaus. Ilmestynyt 2012. 243 s.

Aikakauskirjojen teemanumeroiden arviointi on epätavallista, mutta tällä kertaa on monta painavaa syytä esitellä *ICON*-lehden numeroa suomeksi. Erikoisnumero käsittelee arjen teknologian historiaa ja se sisältää erityisen monta Suomea koskevaa artikkelia. Samalla tulee muistutettua itse lehdestä, joka lienee viime vuosina jäänyt katveeseen useimmilta tutkijoilta.

Vuosittain ilmestyväksi tarkoitettu aikakauskirjan koko nimi kuuluu *ICON. Journal of the International Committee for the History of Technology*. Nimi kertoo, että aikakauskirjaa julkaisee toinen kahdesta suuresta teknologian historian kansainvälisestä järjestöstä. Tutkijapiireissä tästä käytetään monesti vain lyhennettä ICOHTEC. Se aloitti lehden julkaisemisen vuonna 1995, mutta numeroiden ilmestyminen on pitkään laahannut aikataulullisesti jäljessä – aikataulua on tosin kiritty voimakkaasti vuosina 2011–12. Käsitteillä oleva 16. *ICON*-numero on sarjassaan vuoden 2010 julkaisu, joka ilmestyi tosiasias-
sa vuonna 2012.

Kotimaisessa Julkaisufoorumin luokituksessa *ICON*-lehti sijoitettiin tasolle 1

kuten *Tekniikan Waiheita*. Toisin sanoen se määriteltiin tieteelliseksi julkaisukanavaksi, muttei johtavaksi sellaiseksi. Suomesta professori Timo Myllyntaus on ICOHTEC-järjestössä keskeisessä asemassa, ja puheena oleva teemanumerokin on hänen toimittamansa. Useat artikkelista ovat tuloksia *Menneisyyden arkipäivän sukupuolittunut teknologia* -hankkeesta, jota Suomen Akatemia on rahoittanut ja Myllyntaus johtanut Turun yliopiston Suomen historian oppiaineessa.

Perusteellisessa johdannossa Myllyntaus esittelee aihepiiriä, joka siis on englanniksi *history of everyday technology*. Hän kertoo perusteista lähtien teknologian yhteiskunnallisen rakentumisen (SCOT, *social construction of technology*) lähestymistavan keskeiset piirteet. Kenties johdannossa olisi voinut käsitellä rinnan useampia lähestymistapoja tai keskusteluja, mutta kun monet teemanumeron artikkelista hyödyntävät juuri SCOTin ajatuksia, niin johdanto palvelee kaikenlaisia lukijoita.

Numero on jaettu kolmeen osaan, joissa käsitellään arjen teknologiaa ja sukupuolta, autoa eri näkökulmista ja kotien teknistymistä. Suomalaisia kirjoittajia lehdessä ovat Riikka Jalonen, joka toimi myös numeron avustavana toimittajana, Tiina Männistö-Funk, Markku Norvasuo sekä Myllyntaus, jolta on mukana johdannon lisäksi vielä kolme artikkelia. Ulkomailta mukana on viisi kirjoittajaa.

Itävallassa työskentelevän Anne-Katrin Ebertin artikkeli on kiinnostava katsaus siihen, miten polkupyörästä tuli naisten emansipaation välikappale Keski-Euroopassa 1890-luvulla. Hän esittelee aikakauden monenlaisia polkupyöriä ja keskusteluja pyöräilyn eduista, vaaroista ja vaikutuksista etenkin naisten kohdalla mutta unohtamatta miesten pyöräilyä. Monista aikakauden teemoista eniten murroksenomaisuutta sukupuolten suhteessa tiivistyi kysymykseen siitä, sopiko (porvaris)naisten voimailla housut jalassa ja siten polkea vankempaa

ja parempaa ns. miestenpyörää vai viritellä erikoisia hamejärjestelyjä joko miesten- tai naistenpyörän käyttämiseksi. Ebert päätyy siihen kahtalaiseen tulkintaan, että ottamalla pyöräilyn haltuun naiset kokivat itsenäistytvänsä ja kehittävänsä voimiaan ja kehon kontrollia, mutta toisaalta tulivat riippuvaisiksi kulutustavarasta ja kuluttamisesta. Tiina Männistö-Funk puolestaan jäljittää itse pyöräilijöitä sotienvälisen Suomen maaseudulta ja tarkastelee erityisesti sitä, miten polkupyöriä käytettiin sukupuolisuuden tuottamiseen ja sukupuolittuneesti mm. miehuuden osoittamiseen, naapurikylien nuorten tapaamiseen ja tanssiaismatkojen taittamiseen.

Riikka Jalonen käsittelee naisille suunniteltuja kursseja autojen tekniikasta ja huollosta Suomessa. Nämä olivat erityisen tarpeen ja suosittuja 1970-luvulla, kun naiset halusivat tehdä miehisenä pidettyä autoilua konkreettisesti omakseen ja tulla toimeen silloisten autojen kanssa. Aiheensa kautta Jalonen avaa teknologian ja sukupuolen suhdetta, mutta tuntuu päätyvän siihen, että varhaisemmat kulttuuriset käsitykset tai oletukset miehisestä autoilusta ja 'naisista ratissa' eivät oleellisesti muuttuneet (s. 87). Muuttumattomuus tosin vaikuttaa lähinnä jatkohypoteesilta.

Mikroaaltouunia käsittelevässä artikkelissaan Myllyntaus esittelee ja pyörittelee herkullisenoloista ja usein unohdettua arkista kodinkonetta ja kohdetta. Silti jonkinlainen pääkysymys mikroaaltouunin mahdollisesta miehisyydestä ei lopulta vie erityisen naseviin tai kiinnostaviin johtopäätöksiin, vaan herättää jatkokysymyksiä siitä, mikä rooli mikrolla on ollut perhe-elämän, ruuanlaiton ja muun arkielämän muutoksessa viime vuosikymmenten Suomessa. Myllyntaus vähintään sivuaa kaikkea tätä, joten pöytä jatkolle on katettu.

Markku Norvasuo tarkastelee seikkaperäisesti asuntojen valaisemisen kysymyksiä Alvar Aallon ammatillisen varhaisvaiheen

suunnittelutyössä vuosina 1927–35. Sähkövalon ja/tai päivänvalon käytön pohdinta kuvaa 1920–30-luvun valaistustekniikan tuntemusta ja kokeiluja osana alan kansainvälistä vaikutteiden vaihtoa. Aallon ikkunaratkaisut asuinhuoneistoihin vaihtelivat ja hän ammensi ideoita monilta kollegoilta. Tällaisessa laaja-alaisessa aikakauskirjassa toivoisi kirjoittajan teroittavan aihetta tuntemattomalle lukijalle, mikä artikkelissa on uutta ja tärkeää. Minulle se ainakin jäi epäselväksi, ellei sitten tutkimuksen lopputulos ole niin yllätyksetön, että Aalto kokeili monenlaista eri tarkoituksiin ja jotkut hänen kehittämänsä ratkaisut menestyivät vasta myöhemmin. Jälkimmäinen väite vain todetaan, mutta olisi ollut mielenkiintoista lukea lyhyesti vielä se, miksi ne sitten aikanaan menestyivät. Norvasuon väitöskirja (2009) tarjonnee tästä lisätietoa.

Myllyntaus kirjoittaa myös *Finnish designista* osana suomalaisen teollisen identiteetin rakentumista 1950–60-luvuilla. Monipuolisen aiheen käsittely on hallittua ja virtaviivaista, ikään kuin kohteensa mukaisista. SCOT-lähestymistavan yksinkertainen relevanttien toimijaryhmien erottelu tuntuu erityisesti tässä artikkelissa auttavan sekä kirjoittajaa että lukijaa. Välillä tosin mutkat vedetään kovin suoraksi, kun kuvataan vaikkapa Suomen muka kovin rajoittunutta asemaa kansainvälisessä teknologiakaupassa (s. 215). Lopussa Myllyntaus vaikuttaa yhtyvän ilmiön aiempiin suomalaistulkintoihin, joihin tästä artikkelista kannattaakin jatkaa lukemista.

Muissa artikkeleissa käsitellään esimerkiksi kaupunkimaastureiden (SUV eli *Sport Utility Vehicle*) nostattamaa debattia Ruotsissa ja puukaasutinautojen eli häkäpönttöjen teknologian kehitystyötä ja sen loppumista Suomessa. Christopher Neumaier vertailee diesel-autojen menestyksen vaihtelua Yhdysvalloissa ja Saksassa. Yksi lyhyt essee kehittää tutkimusideoita Googlesta sukupuolten ym. tuottajana.

Numero sisältää toisin sanoen monta suomalaiselle tutkijayleisölle käyttökelpoista yksityiskohtaista artikkelia. Toivoa sopii, etteivät nämä artikkelit unohtu toisilta kotimaisilta tutkijoilta, kuten saattaa käydä englanninkielisille ulkomailla julkaistuille teksteille. Tässä tarkoituksessa Tekniikan Historian Seuran hallitus organisoii aihepiirin ulkomaisten julkaisutietojen keräyksen pari vuotta sitten (ks. <http://www.ths.fi/bibliography.htm>). Tämän *ICON*-numerossa tekstit ovat tosin varhaisempia, joten niissä ei liene ehditty käyttää kyseistä bibliografiaa.

Mistä *ICON*-aikakauskirjan ja sen ”Suomi-numeron” sitten saa käsiinsä? Nyt julkaisua löytyy harvasta yliopistokirjastosta (ei esim. Suomessa) ja sen saatavuus sähköisesti on kuin viime vuosituhalta. Vain ICOHTEC-seuran jäsenet pääsevät käsiksi lehden sähköiseen versioon seuran sivujen kautta. Parannuksia odotellessa kirjoittajien kannattaa itse laittaa omat artikkelinsa verkkoon luettaville, minkä ainakin Myllyntaus on aloittanut academia.edu -sivunsa avulla. Joka tapauksessa yksi julkaisijan tärkeä kehityskohde tulevaisuudessa on *ICON*-lehden saatavuuden parantaminen.

Kirjoittaja tekee väitöskirjan jälkeistä tutkimusta Turun yliopiston kulttuurihistorian oppiaineessa.

TEOLLISUUSALUEISTA TEOLLISUUSPERINNÖKSI

Tuija Mikkonen

Industrial Heritage Around the Baltic Sea. Marie Nisser, Maths Isacson, Anders Lundgren & Andis Cinis (eds.), Uppsala universitet, Uppsala Studies in Economic History 92, Uppsala, 2012.

Ruotsalaisten teollisuusperintötutkijoiden vuonna 2001 käynnistämä monitieteinen yhteistyö Baltian maiden kanssa kokosi teollisesta muutoksesta, tuotantoympäristöistä ja teollisuusperinnöstä kiinnostuneita tutkijoita. Yhteistyön tavoitteena oli tutkia, kuinka teollisuusperintöä on hyödynnetty kaupunkien uudistusprosesseissa entisten neuvostovaltioiden ja Pohjoismaiden muutostiloissa.

Tutkijat pyrkivät kehittämään teoreettisia ja metodologisia välineitä yhteiskunnallisen muutostilan

ymmärtämiseen ja analysointiin. Hankkeen tavoitteena oli myös lisätä ruotsalaisten tutkijoiden tietoa Baltian maiden historiasta. Hanketta nimitettiin sen päärahoittajan mukaan STINT-hankkeeksi.

Teoksen nimi on sinänsä harhaanjohtava, sillä tutkimushanke käsitteli pääasiassa vain Ruotsin, Latvian ja Liettuan teollisuusympäristöjä eli vain kolmea Itämeren rantojen yhdeksästä ympärysvaltiosta.

Yhteistyön tuloksena valmistui 14 artikkelin kokoomateos. Osa kirjoittajista on ruotsalaisia pitkän linjan teollisuusperintötutkijoita, jotka myös ohjasivat tutkimus-